

rekonstrukciją baltų-slavų prokalbėje, jos ryšius su germanų kalbų duomenimis, indoeuropietišką kilmę bei skirtingą veiksmožodžių klasės raidą baltų ir slavų kalbose. Norbertas Ostrowskis (Poznanė) ir Ilja Seržantas (Vilnius, Bergenai) siūlė rekonstruoti baltų-slavų imperfektą su priesaga *-jā-, kuris būtų davęs pradžių baltų veiksmožodžių tipui lie. *peikėti*, la. *vilkāt* (šie veiksmožodžiai buvo aiškinti kaip retrogradiniai dariniai iš būt. 1. **peikē*, **vilkā* + *-jā-), slavų imperfektui ir kitoms formoms. Henningas Andersenai (Los Andželas) gynė kirčio atitraukimo senumą į proklitikus baltų (lie. *nè=vedu*, *pà=kelia*) ir slavų (ru. *n'è=žil*, *ná=zimu*) kalbose. Kirčiuoti trumpieji lie. *e*, *a* tokiais atvejais kaip *nè=vedu*, *pà=kelia* nerodo, kad kirčio atitraukimas buvo nesenas reiškinys. Lie. **e*, **a* buvo pailginti tik „nekintamose pozicijose“ („uniform environments“), pvz., *vēda*, *vēdēs*, bet ne „alternacinėse pozicijose“ („alternating environments“), pvz., *kèpti*, *kèpsiu*. Marekas Majeris (Oslas, Lodzė) siūlė naują teoriją, kaip aiškinti dvejopą slavų diftongo *-aj raidą žodžio gale (*-i ir *-ē). Jo nuomone, sl. *-ē kilo iš ide. *-aj, sl. *-i iš ide. *-oj (taigi ide. **a* ir **o* > **a* yra nepriklausomas procesas baltų ir slavų kalbose). Johannesas Reinhartas (Viena) kritiškai pristatė paskutinių dešimtmečių siūlymus dėl bendros slavų morfologijos rekonstrukcijų, ypatingą dėmesį kreipdamas į tradicines veiksmožodžio morfologijos problemas. Imkė Mendoza (Zalcburgas), aptarusi įvardžiutinių būdvardžių istoriją baltų ir slavų kalbose, priėjo prie išvados, kad

baltų ir slavų kalbų įvardžiutiniai būdvardžiai yra savarankiški šių kalbų dariniai, ir kad šią kategoriją slavai yra perėmę iš baltų. Eugenai Hillas (Miunchenas) pasiūlė du fonologinius baltų-slavų prokalbės žodžio galo dėsnius: 1) ilgieji balsiai buvo sutrumpinti prieš *-m, 2) *o prieš *-m ir *-š kirčiuotoje pozicijoje virto *u. Šie dėsniai paaiškintų tam tikrų galūnių formas bei kitus morfologinius reiškinius baltų ir slavų kalbose (pvz., lie. acc. sg. *rañkq* < **r^lañkañ*, gen. pl. lie. -u, pr. -an, pr. deikt. įvard. -on, sl. -v ir kt.). Nors pranešimų ir neskaitė, tačiau sekcijoje lankėsi bei aktyviai dalyvavo diskusijose ir kiti mokslininkai, pvz., Ronaldas Kimas (Vroclavas), Rolandas Poothas (Kelnas) ir kt.

Nors sekcija ir nebuvo gausi pranešėjų, tačiau, atsižvelgus į pranešimų novatoriškumą ir kokybę, ją galima laikyti neprasto lygio kalbininkų sambūriu.

Miguel VILLANUEVA SVENSSON
[migueltvillanueva@yahoo.com]

PENKTOJI BALŲ IR SLAVŲ AKCENTOLOGŲ KONFERENCIJA

Opavoje (Čekija), jauname Silezijos universitete (įkurtas 1991 m.), 2008 m. liepos 7–10 d. vyko penktoji tarptautinė baltų ir slavų kalbų akcentologijos konferencija (*Fifth International Workshop on Balto-Slavic Accentology, IWoBA 5*)¹,

¹ Apie IWoBA 3 ir 4 žr. *Blt* 43 (1), 2008, 142; 44(1), 2009, 161tt.

kurios *spiritus movens* buvo dr. Romanas Sukačas. Konferencija pradėta originaliai – po oficialių sveikinimo kalbų pristatyta garbaus amžiaus virtuali viešnia, Makedonijos mokslų ir menų akademijos atstovė Zuzana Topolińska, daug nusipelnusi lenkų, kašubų, sorbų prozodijos ir akcentologijos tyrimams.

Per keturias dienas mokslininkai iš Austrijos, Čekijos, JAV, Kanados, Lietuvos, Olandijos, Prancūzijos ir Rusijos perskaitė 23 pranešimus, kuriuose daugiausia buvo nagrinėjamos slavų ar baltų-slavų kalbų akcentologijos ir prozodijos problemos. Nemažai dėmesio šįkart buvo skirta ir baltų kalbų kirčiavimui, – daugiausia iš visų IWoBA konferencijų. Trys pranešimai turėjo būti teorinio pobūdžio, tačiau Paulis Garde'as, ketinęs paaiškinti, kodėl akcentologija yra skirtinga, neatvyko. Jurijus Kleineris (Sankt Peterburgas) kalbėjo apie kirčiavimo kitimų kontekstą, o Aleksejus Andronovas (Sankt Peterburgas) – apie morfolginės resegmentacijos reikšmę kirčiavimo kitimui. Pastarajame pranešime remtasi lietuvių kalbos esamojo laiko veikiamųjų dalyvių trumpųjų vyr. g. vardininko formų kirčiavimu, t. y. polinkiu šakninį tokių formų kirtį (pvz., *mātqs*) keisti galūniniu (*matqs*). Diskutuotina, ar toks polinkis negali būti paaiškintas paprasčiau – produktyvesnio modelio spaudimu, mat dviskiemenių veiksmažodžių, kurių aptariamąsios trumposios formos turi būti kirčiuojamos galūnėje, yra gerokai daugiau, ypač jei neišleisime iš akių, kad jų būrį šnekamojoje kalboje papildoma tvirtagalės neapofoninės šaknies *ia* asmenuotės žodžiai: įsivyrauja kirčiavimas *pàšaukia*, *pàpuošia* ir pan. – kaip

pàperka, *pàvelka*; tad jei *perkqs*, tai ir *šaukiqs*.

Įvairius baltų kalbų ir tarmių akcentologijos klausimus nagrinėjo septyni pranešėjai. Rytų baltų akcentinių kitimų santykinei chronologijai buvo skirtas Ricko Derkseno (Leidenas) pranešimas. Anna Daugavietė (Sankt Peterburgas), remdamasi susistemintais dialektologų duomenimis, aptarė distinktyvines nekirčiuotų skiemenų priegaidžių priešpriešas latvių tarmėse. Trijuose pranešimuose analizuoti veiksmažodžių kirčiavimo ir prozodijos klausimai. Stevenas Youngas (Merilendas) kalbėjo apie baltų kalbų infiksinių veiksmažodžių prozodiją, Vytautas Rinkevičius (Vilnius) aptarė prūsų kalbos priesaginių veiksmažodžių kirčiavimą, o bendresniu žvilgsniu į baltų kalbų veiksmažodžio kirčiavimą pažvelgė Václavas Blažekas (Brno). Bonifacas Stundžia (Vilnius) konferencijos dalyvius supažindino su naujos kilnojamosios, arba neomobiliosios, kirčiavimo paradigmos plitimu lietuvių kalboje. Neomobilumu vadinami tokie atvejai, kai kirtis daugiaskiemeniuose vardažodžiuose kilnojamas iš galinio į priešpaskutinį skiemenį (pvz., *apvalūs–apvâlų ← apvalūs–âpvalų*) ir keturiaskiemeniuose bei ilgesniuose žodžiuose – į trečiąjį nuo galo skiemenį, pvz., *laiškanešys–laiškânešį ← laiškanešys–láiškanešį*. Naują požiūrį į lietuvių kalbos kirčiuotes išdėstė Jiřís Marvanas (Praha).

Keli pranešimai buvo skirti baltų-slavų-(germanų) akcentologijos problematikai. Nuolatinis IWoBA dalyvis Vladimiras Dybo (Maskva), kaip visada remdamasis gausia medžiaga, ypač baltų

ir slavų kalbų atitikmenimis, ir tęsdamas IWoBA 4 pranešimo temą, ryškino akcentinių tipų distribuciją pragermanų veiksmožodžio sistemoje (šįkart aptarti *-na-* veiksmožodžiai). Jayus Jasanoffas (Harvardas) į bl.-sl. kirčio mobilumą pažvelgė kaip į ide. prokalbės problemą. Tijmenas Pronkas (Leidenas) aptarė baltų ir slavų bendraties prozodinius aspektus ir kilmę.

Likę 11 pranešimų buvo slavistiniai. Kalbėta apie vakarų slavų akcentuaciją (Frederikas Kortlandtas ir Tomaszas Wiszniewskis, Leidenas) ir balsių kiekybę (Tobiasas Scheeris, Nica). Heineris Eichneris (Viena) analizavo metatonijos atvejus, būdingus slavų komparatyvui, Katja Ackermann (Viena) aptarė ide. veiksmožodinių *-to-*, *-no-*, *-lo-* būdvardžių slaviškųjų kontinuantų prozodiją, o Saskia Pronk-Tiethoff (Leidenas) – protoslavų germanizmų kirčiavimą. Čekų tarmių vokalizmo kiekybės problematikai buvo skirti Romano Sukačo (Opava) ir Zbyněko Holubo (Pilzenas) pranešimai. Aleksandra Ter-Avanesova (Maskva) aptarė kai kurių tematinių veiksmožodžių kirčiavimą rusų tarmėse, Michailas Oslonas (Maskva) – priegaides J. Križaničiaus tarmėje, o Josephas Schallertas (Torontas) kalbėjo apie sonoriškumo vaidmenį Balkanų slavų tarmių kirčio raidoje.

Konferencijos dalyviai ne tik skaitė pranešimus, diskutavo, bet ir gavo progos susipažinti su Opavos miesto ir apylinkių grožybėmis.

Bonifacas STUNDŽIA
[bonifacas.stundzia@ffv.vu.lt]

45-OJI ARTURO OZOLO KONFERENCIJA RYGOJE

Kaip ir kiekvieną pavasarį, Latvijos universiteto Filologijos ir meno fakulteto Baltų kalbotyros katedra pakvietė baltų kalbų tyrėjus į Arturo Ozolo konferenciją, šiais metais – jubiliejinę, keturiasdešimt penktąją, aptarti baltistikos klausimų diachroniniu ir arealiniu aspektu. Į konferenciją atvyko svečių iš Latvijos, Lietuvos, Rusijos ir Norvegijos, buvo perskaityti 28 pranešimai.

Šiomet konferencija buvo skirta latvių kalbininkui ir pedagogui Juriui Plāķiui (1869–1942), minint 140-ąsias jo gimimo metines. Ižanginį žodį tarus Baltų kalbotyros katedros vedėjui ir pagrindiniam konferencijos organizatoriui Edmundui Trumpai, prasidėjo dviejų profesorių, Bonifaco Stundžios ir Pėterio Vanago, vadovaujamas ryto plenarinis posėdis, kuriuo siekta prisiminti Jūrio Plāķio biografiją ir darbus. Latvijos universiteto profesorė Sarma Klaviņa išsamiai išdėstė Plāķio gyvenimo faktus, akademinę veiklą, skaitytus kursus, stažuotes, mokslo darbus, tremtį ir tragišką likimą. Jānis Kušķis (Latvijos universitetas) plačiau aptarė Plāķio toponiminius tyrimus, Dzintra Paeglė (Latvijos universitetas) apžvelgė kelias Plāķio parašytas vadovėlių mokykloms recenzijas ir jose išsakytus siūlymus latvių kalbos norminimo klausimu. Brigita Bušmanė (LU Latvių kalbos institutas) analizavo Plāķio studijoje „Kursenieku valoda“ (1927 m.) užrašytą kuršininkų tarmės leksiką ir lygino ją su praeito amžiaus pa-